

DOI: <https://doi.org/10.36719/2789-6919/49/80-84>

Sevda Cəfərova
Naxçıvan Dövlət Universiteti
<https://orcid.org/0009-0008-5750-1291>
ceferovas@gmail.com

Musiqinin tədrisi sahəsində müasir yanaşmalar

Xülasə

Məqalədə göstərilir ki, musiqi təliminin yeni yanaşmaları müasir pedaqogika və musiqi təhsilinin inkişaf istiqamətlərini əhatə edən geniş bir sahədir. Bu yanaşmalar musiqi təhsilini yalnız texniki biliklərin və ifa bacarıqlarının öyrədilməsi ilə məhdudlaşdırmır, eyni zamanda tələbələrin yaradıcılıq potensialının inkişafına, emosional zəkanın formalaşmasına və sosial bacarıqlarının gücləndirilməsinə xidmət edir. Beləliklə, musiqi təlimi təkcə peşəkar ifaçılıq və nəzəri bilik sahəsi deyil, həm də şəxsiyyətin ümumi inkişafına töhfə verən bir vasitə kimi qiymətləndirilir.

Yeni yanaşmaların əsas istiqamətlərinə texnologiyaların tədris prosesinə inteqrasiyası, fərdiləşdirilmiş öyrənmə, layihə əsaslı tədris, interdisiplinar əlaqələrin qurulması və inklüziv təhsil prinsiplərinin tətbiqi daxildir. Texnologiyaların tətbiqi ilə tələbələr müxtəlif musiqi proqramları, virtual alətlər və onlayn platformalar vasitəsilə dərslərdə daha interaktiv iştirak edir, distant təhsil imkanları isə musiqi təlimini coğrafi məhdudiyyətlərdən azad edir. Fərdiləşdirilmiş öyrənmə modeli tələbələrin fərdi qabiliyyətlərinə, maraqlarına və öyrənmə sürətinə uyğunlaşdırılmış tədris prosesi təmin edir, layihə əsaslı tədris isə əməkdaşlıq, kollektiv fəaliyyət və yaradıcı düşüncə bacarıqlarını inkişaf etdirir.

Interdisiplinar yanaşma musiqi dərslərini digər incəsənət sahələri ilə əlaqələndirərək, tələbələrin musiqini daha geniş mədəni və bədii kontekstdə qavramasına imkan yaradır. Eyni zamanda, inklüziv təhsil prinsipləri musiqinin bütün uşaqlar və gənclər üçün əlçatan olmasını təmin edir və sosial inteqrasiya vasitəsi kimi çıxış edir. Bu yanaşmalar musiqi təlimini yalnız nəzəri və praktik öyrənmə səviyyəsində deyil, həm də mədəni, sosial və emosional inkişafın bir vasitəsi kimi dəyərləndirir.

Açar sözlər: *musiqi təlimi, fərdiləşmiş öyrənmə, layihə əsaslı tədris, təhsil fəlsəfəsindəki yeniliklər, musiqi öyrənmə və öyrətmə metodları*

Sevda Jafarova
Nakhchivan State University
<https://orcid.org/0009-0008-5750-1291>
ceferovas@gmail.com

Modern Approaches in Music Teaching

Abstract

The article shows that new approaches to music education are a broad field that encompasses the development directions of modern pedagogy and music education. These approaches do not limit music education only to the teaching of technical knowledge and performance skills, but also serve to develop students' creative potential, form emotional intelligence and strengthen their social skills. Thus, music education is considered not only a field of professional performance and theoretical knowledge, but also a means contributing to the overall development of the personality.

The main directions of new approaches include the integration of technologies into the teaching process, personalized learning, project-based learning, establishing interdisciplinary connections, and

the application of inclusive education principles. With the introduction of technologies, students participate in lessons more interactively through various music programs, virtual instruments, and online platforms, while distance learning opportunities free music education from geographical restrictions. The personalized learning model provides a learning process tailored to the individual abilities, interests, and learning pace of students, while project-based learning develops collaboration, collective action, and creative thinking skills.

An interdisciplinary approach connects music lessons with other art forms, allowing students to understand music in a broader cultural and artistic context. At the same time, inclusive education principles ensure that music is accessible to all children and young people and act as a means of social integration. These approaches value music education not only at the level of theoretical and practical learning, but also as a means of cultural, social and emotional development.

Keywords: *music education, personalized learning, project-based learning, innovations in educational philosophy, music learning and teaching methods*

Giriş

Musiqi tədrisinin müasir aspektləri pedaqogika, psixologiya və informasiya texnologiyalarının integrativ təsiri ilə yenidən formalaşmaqdadır. Qloballaşma prosesi, texnoloji tərəqqi, sosial-mədəni dəyişikliklər və təhsil fəlsəfəsindəki yeniliklər musiqi öyrənmə və öyrətmə metodlarının transformasiyasını sürətləndirmişdir. Ənənəvi metodların üstünlükləri qorunmaqla yanaşı, müasir dövrün tələblərinə uyğun pedaqoji yanaşmalar tətbiq olunaraq musiqi təhsilinin məzmunu, forması və vasitələri genişləndirilmişdir.

Tədqiqat

Musiqi tədrisinin ənənəvi və müasir yanaşmalarının müqayisəsi: Ənənəvi musiqi tədrisi metodları daha çox ustad-şagird münasibətlərinə, müəllimin təcrübəsinə və şifahi-ənənəvi öyrətmə üsullarına əsaslanırdı. Bu metodlarda not savadının, ifa texnikasının və klassik repertuarın öyrədilməsi əsas istiqamət idi. Lakin müasir yanaşmalar tələbələrin yaradıcılıq fəaliyyətinə daha çox önəm verir, onların fərdi maraqlarını nəzərə alır və musiqini yalnız peşəkar hazırlıq deyil, həm də şəxsiyyət inkişafı vasitəsi kimi dəyərləndirir.

Texnologiyaların musiqi tədrisinə təsiri: XXI əsrin əvvəllərindən etibarən informasiya-kommunikasiya texnologiyaları musiqi təhsilinin ayrılmaz hissəsinə çevrilmişdir. Rəqəmsal not proqramları, səs yazı studiyaları, interaktiv dərslər platformaları və virtual laboratoriyalar musiqi öyrənmə prosesini həm praktik, həm də nəzəri baxımdan zənginləşdirir. Onlayn dərslərin inkişafı isə təhsil prosesini coğrafi məhdudiyyətlərdən azad etmişdir.

Fərdiləşdirilmiş tədris və tələbə mərkəzli yanaşma: Müasir pedaqogikanın əsas prinsiplərindən biri tələbə mərkəzli yanaşmadır. Bu yanaşma musiqi tədrisində hər bir tələbənin qabiliyyətini, musiqi maraqlarını və öyrənmə tempini nəzərə almağı zəruri edir. Belə yanaşma tələbələrin yaradıcılıq potensialını üzə çıxarmaqla yanaşı, onları daha motivasiyalı və özünüifadəyə açıq hala gətirir.

Musiqi tədrisinin sosial-mədəni aspektləri: Musiqi tədrisi yalnız texniki biliklərin mənimsənilməsi ilə məhdudlaşmır, o, həm də sosiallaşma vasitəsi kimi çıxış edir. Xor, orkestr və ansambl məşğələləri tələbələrdə əməkdaşlıq, məsuliyyət və komanda ruhu kimi sosial bacarıqlar formalaşdırır. Multikultural musiqi mühitində tədris isə müxtəlif mədəniyyətlərə hörmət, tolerantlıq və global dəyərlərin mənimsənilməsinə xidmət edir.

Müasir musiqi təhsilində yeni istiqamətlər: Musiqi tədrisi ənənəvi ifaçılıqla yanaşı, kompozisiya, musiqi texnologiyaları, prodüserlik və musiqi menecmenti kimi yeni istiqamətləri də əhatə edir. Bu yanaşma tələbələrin yalnız ifaçı deyil, həm də musiqi sənayesində peşəkar fəaliyyət göstərə bilən mütəxəssis kimi yetişməsinə imkan yaradır.

Psixoloji və pedaqoji aspektlər: Musiqi tədrisi şəxsiyyətin formalaşmasında mühüm rol oynayır. O, emosional intellekti inkişaf etdirir, yaradıcılıq azadlığını stimullaşdırır və estetik dəyərləri möhkəmləndirir.

ləndirir. Müasir musiqi pedaqogikası psixoloji yanaşmaları nəzərə alaraq tədris prosesini daha humanist və motivasiyaedici mühitdə qurur (İsmayilov, 1960, p. 97).

Beləliklə, musiqi tədrisinin müasir aspektləri pedaqoji innovasiyalar, rəqəmsal texnologiyalar, fərdiləşdirilmiş yanaşma, sosial-mədəni integrasiya və yeni peşə istiqamətləri ilə müəyyən olunur. Bu proses musiqi təhsilinin keyfiyyətini yüksəltməklə yanaşı, onun cəmiyyətin sosial və mədəni inkişafında daha funksional rol oynamasına imkan yaradır. Musiqi tədrisinin müasir aspektləri günümüzdə sürətlə dəyişən sosial, mədəni və texnoloji mühitin təsiri ilə formalaşır. Qloballaşma, rəqəmsallaşma və informasiya texnologiyalarının inkişafı musiqi təhsilində yeni yanaşmaların tətbiqini zəruri edir. Ənənəvi metodlarla yanaşı, yeni pedaqoji yanaşmalar və texnologiyalar musiqi öyrənməsini daha əlçatan, interaktiv və yaradıcı hala gətirir (İsazadə, 2001, p. 44).

Digər mühüm cəhət musiqi təhsilində fərdiləşdirilmiş yanaşmanın ön plana çıxmasıdır. Müxtəlif qabiliyyət və maraqlara malik tələbələrin ehtiyaclarını nəzərə almaq, onların musiqi zövqünü inkişaf etdirmək və yaradıcılıq potensialını üzə çıxarmaq müasir pedaqogikanın əsas prinsiplərindəndir. Bu məqsədlə müəllimlər daha çox fərdi yanaşma tətbiq edir, öyrənənlərin maraqlarına uyğun repertuar seçir və onların emosional inkişafını dəstəkləyirlər (Əliyeva, 2002, p. 17).

Musiqi tədrisinin müasir aspektləri həm də musiqinin sosiallaşma vasitəsi kimi rolunu gücləndirir. Müxtəlif musiqi janrları və mədəniyyətlərin öyrənilməsi tələbələrdə tolerantlıq və mədəni müxtəlifliyə hörmət hissi formalaşdırır. Kollektiv ifa – orkestr və xor məşğələləri – tələbələrin əməkdaşlıq, məsuliyyət və komanda bacarıqlarını inkişaf etdirir.

Eyni zamanda, müasir musiqi tədrisi yalnız ifaçılıqla məhdudlaşmır. Kompozisiya, musiqi texnologiyaları, səs yazısı və prodüserlik kimi istiqamətlər də tədris proqramlarına daxil edilir. Bu, musiqiçilərə yalnız ifaçı deyil, həm də yaradıcı və texnoloji biliklərə malik mütəxəssis kimi yetişmək imkanı verir.

Müasir musiqi tədrisinin mühüm istiqamətlərindən biri informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının istifadəsidir. Musiqi tədrisində rəqəmsal platformalar, interaktiv proqram təminatları, virtual laboratoriyalar və simulyasiya sistemləri təlim prosesini həm praktik, həm də nəzəri baxımdan zənginləşdirir. Elektron not proqramları, rəqəmsal səs yazı studiyaları, onlayn dərs resursları tələbələrə yalnız ifaçılıq bacarıqlarını deyil, həm də musiqi yaradıcılığı və səs texnologiyaları üzrə biliklərini təkmilləşdirmək imkanı verir (Musiqi Dünyası, 2013, p. 33). Bu tendensiya musiqi pedaqogikasında “rəqəmsal savadlılıq” anlayışını zəruri kompetensiya kimi ön plana çıxarır.

Sosial-mədəni mühitin təsiri də müasir musiqi tədrisinin mühüm komponentlərindəndir. Multikultural yanaşmalar əsasında müxtəlif xalqların musiqi ənənələrinin öyrənilməsi tələbələrdə mədəniyyətlərarası ünsiyyət, tolerantlıq və global dəyərlərə hörmət kimi sosial bacarıqlar formalaşdırır. Xüsusilə kollektiv ifa formaları – xor, ansambl və orkestr məşğələləri – əməkdaşlıq, məsuliyyət, liderlik və komanda ruhunun inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Psixoloji aspektdən yanaşdıqda, müasir musiqi tədrisi tələbələrin emosional intellektinin inkişafına, yaradıcılıq azadlığının dəstəklənməsinə və musiqinin şəxsiyyətin formalaşmasında vasitə kimi istifadəsinə yönəlmişdir. Bu isə musiqi təhsilini təkcə peşə hazırlığı kimi deyil, həm də şəxsiyyətin ümumi inkişafına xidmət edən kompleks bir prosesə çevirir.

Musiqi təliminin yeni yanaşmaları müasir dövrdə qloballaşma, informasiya texnologiyalarının inkişafı və pedaqoji metodların yenilənməsi ilə sıx bağlıdır. Ənənəvi tədris metodları uzun illər musiqi təhsilində əsas istiqamət olsa da, bu gün onların müasir tələblərə uyğunlaşdırılması zərurəti yaranmışdır. Təhsil sistemində aparılan islahatlar, yaradıcı təfəkkürün formalaşdırılması və tələbələrin fərdi inkişafına yönəlmiş yanaşmalar musiqi təliminin də məzmun və metodikasında özünü göstərməkdədir.

Yeni yanaşmaların əsas istiqamətlərindən biri texnologiyaların tədris prosesinə integrasiyasıdır. İnteraktiv proqramlar, musiqi yazılış proqramları, virtual alətlər və onlayn platformalar müəllim və tələbə arasında daha çevik ünsiyyət yaradır. Bu üsul həm auditoriya daxilində, həm də distant təlim mühitində effektiv nəticələr əldə etməyə imkan verir. Xüsusilə pandemiya dövründə onlayn musiqi dərslərinin

geniş yayılması göstərdi ki, rəqəmsal mühit musiqi təlimi üçün ciddi alternativ və əlavə resurs ola bilər (Əliyeva, 2007, p. 72).

Digər mühüm istiqamət layihə əsaslı tədrisdır. Bu yanaşmada tələbələr yalnız nəzəri biliklərlə kifayətlənmir, müxtəlif musiqi layihələri hazırlayaraq həm yaradıcı, həm də təşkilati bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Konsertlər, müasir musiqi kompozisiyalarının yaradılması, ansambl ifaları və müxtəlif müsabiqələrə hazırlıq bu istiqamətdə ən səmərəli metodlardır.

Yeni pedaqoji yanaşmalarda musiqi təlimi təkcə texniki biliklərin öyrədilməsi ilə məhdudlaşmır, həm də sosial-emosional bacarıqların inkişafına xidmət edir. Musiqinin insan psixologiyasına təsiri nəzərə alınaraq dərslərdə empatiya, kollektiv əməkdaşlıq və estetik dəyərlərin formalaşdırılması ön plana çəkilir. Bu, tələbələrin musiqiyə sadəcə peşəkar fəaliyyət kimi deyil, həm də həyat tərzı və mədəni dəyər kimi yanaşmasına imkan verir (İsmayılov, 1991, p. 63).

Nəticə etibarilə, musiqi təliminin yeni yanaşmaları ənənəvi metodların inkarı deyil, onların müasir dövrün çağırışlarına uyğunlaşdırılmasıdır. Texnologiyanın tətbiqi, fərdiləşdirilmiş və layihə əsaslı öyrənmə, sosial-emosional inkişaf və tədqiqat yönümlü yanaşmalar musiqi təhsilini daha dinamik, yaradıcı və universal bir sistemə çevirir. Bu, gələcəkdə həm peşəkar musiqiçilərin yetişdirilməsi, həm də musiqinin ümumi mədəniyyətin inkişafında oynadığı rolu daha da gücləndirəcəkdir (İsmayılov, 1960, p. 77).

Musiqi təliminin yeni yanaşmalarında əsasən interaktivlik, yaradıcı fəaliyyət və fərdiləşdirmə prinsipləri üstünlük təşkil edir. Müəllim-tələbə münasibətləri artıq yalnız müəllimin bilik ötürməsi ilə məhdudlaşmır, qarşılıqlı əməkdaşlıq və ünsiyyət üzərində qurulur. Bu yanaşmada tələbənin musiqi prosesində aktiv iştirakı, öz bacarığını sınaması və fərdi inkişaf yolunu müəyyənləşdirməsi əsas hədəflərdən biridir.

Texnologiyanın tədrisə inteqrasiyası musiqi öyrənməsinin ən mühüm yeniliklərindən sayılır. Rəqəmsal platformalar, musiqi yazılış proqramları, interaktiv simulyatorlar və virtual alətlər tələbələrə həm praktiki məşqlər, həm də nəzəri biliklərin qavranılması üçün geniş imkanlar təqdim edir. Onlayn dərslər və musiqi təhsil platformaları isə coğrafi məhdudiyyətləri aradan qaldıraraq musiqinin öyrənilməsinə daha əlçatan edir. Bu, həm də ömürboyu təhsil konsepsiyasına uyğun olaraq, fərqli yaş qruplarından olan insanların musiqiyə yiyələnməsini asanlaşdırır (Məmmədova, 2006, p. 77).

Yeni yanaşmaların mühüm xüsusiyyətlərindən biri də layihə əsaslı və əməkdaşlıq yönümlü tədrisdır. Tələbələr ansamblarda, orkestr məşqlərində və müxtəlif musiqi layihələrində iştirak edərək həm ifaçılıq bacarığını inkişaf etdirir, həm də kollektiv iş vərdisləri qazanırlar. Bu cür fəaliyyətlər musiqini təkcə fərdi yaradıcılıq deyil, həm də sosial əməkdaşlıq vasitəsi kimi təqdim edir. Tədqiqat yönümlü öyrənmə də musiqi təlimində yeni yanaşmalardan biridir. Tələbələr musiqi tarixi, müxtəlif janrların xüsusiyyətləri və dünya xalqlarının musiqi mədəniyyəti üzrə araşdırmalar apararaq musiqinin yalnız praktik deyil, həm də nəzəri və mədəni tərəflərini mənimsəyirlər. Bu yanaşma onların analitik və elmi düşüncə bacarıqlarını formalaşdırır (Sarıyeva, 2013, p. 67).

Nəticə

Musiqi təliminin yeni yanaşmaları həm pedaqoji elmlərin, həm də musiqi nəzəriyyəsinin inkişafı fonunda formalaşan çoxşaxəli bir istiqamətdır. Müasir dövrdə yalnız ənənəvi not oxuma, ifaçılıq və nəzəri biliklərin öyrədilməsi kifayət hesab edilmir. Təhsil prosesinin məqsədi həm də musiqi vasitəsilə tələbələrin yaradıcılıq qabiliyyətlərini inkişaf etdirmək, onların emosional dünyasını zənginləşdirmək və fərdi ifadə imkanlarını genişləndirməkdir. Bu isə tədrisin həm məzmununda, həm də metodikasında yenilikləri tələb edir.

Musiqi təliminin yeni yanaşmaları həm də milli-mədəni dəyərlərin qorunub saxlanması və global musiqi təcrübəsi ilə vəhdətdə öyrədilməsini nəzərdə tutur. Qloballaşma şəraitində dünya musiqisi nümunələrinə çıxış asanlaşmışdır, lakin bu prosesdə milli musiqi irsinin unudulmaması vacibdir. Müasir yanaşmalar tələbələrə həm klassik Qərb musiqisini, həm də milli muğam, xalq mahnıları və ənənəvi

ifaçılıq üslublarını eyni zamanda öyrətməyi hədəfləyir. Bu isə musiqi təhsilində balanslaşdırılmış və harmonik bir sistemin qurulmasına kömək edir (Məmmədova, 2006, p. 78).

Ədəbiyyat

1. Əliyeva, F.Ş. (2002). Azərbaycanca bəstəkarlıq ənənəsinin yaranması tarixindən. *“Musiqi dünyası”*, 1-2(11).
2. Əliyeva, F.Ş. (2007). *XX əsr Azərbaycan musiqisi: tarix və zamanla üz-üzə*. Elm.
3. Hacıbəyov, Ü. (1985). *Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları*. Dördüncü nəşri.
4. Hacıbəyov, Ü. (1985). *Seçilmiş əsərləri*.
5. İsmayılov, M. (1960). *Azərbaycan xalq musiqisinin janrları*. Azərbaycan Elmlər Akademiyası.
6. İsmayılov, M. (1991). *Azərbaycan xalq musiqisinin məqam və muğam nəzəriyyəsinə dair elmi-metodik ocerlər*. Elm.
7. İsayadə, Ə.İ. (2001). Azərbaycan xalq musiqi nümunələrinin nota salınma tarixi. *“Musiqi dünyası” jurnalı*, 1-2(7).
8. İsmayılov, M.C. (1984). *Azərbaycan xalq musiqisinin janrları. Yenidən işlənilmiş və tamamlanmış nəşr*. Işıq.
9. *Musiqi dünyası*. (2013). 4(57).
10. Məmmədov, T.A. (2002). *Azərbaycan xalq-professional musiqisi: aşığı sənəti. Dərs vəsaiti*. Şur.
11. Məmmədova, L.M. (2006). XIX əsrin sonu - XX əsrin əvvəlində Azərbaycan xor ifaçılığı sənətinin tarixindən. *“Musiqi dünyası” jurnalı*, 1-2(27).
12. Sarıyeva, İ. (2013, 7 mart). Xalq mahnılarımızı necə qoruya bilirik. *Bakı xəbər*.

Daxil oldu: 06.06.2025

Qəbul edildi: 13.09.2025